

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Цветан Недков, научен ръководител на докторанта Симон Симов –за придобиване на ОНС „доктор” в област на Висше образование 8. Изкуство, Професионално направление 8.4 Театрално и филмово изкуство (Кинознание, киноизкуство и телевизия) .

Относно докторантурата на Симеон Симов и неговата защита пред научно жури

Докторантът Симеон Симов ни представя дисертационен труд на тема: „СВЕТЛИНАТА И ОСВЕТЛЕНИЕТО В ТЕЛЕВИЗОННИТЕ ЖАНРОВИ ФОРМАТИ».

Светлината, която е основен инструментариум на оператора, е обект на множество научни изследвания. Невъзможно е да се изследва операторската работа, без да бъде засегната темата за светлината и осветлението в някой от аспектите на техните приложения.

Дисертационният труд на докторанта Симеон Симов на тема: „СВЕТЛИНАТА И ОСВЕТЛЕНИЕТО В ТЕЛЕВИЗОННИТЕ ЖАНРОВИ ФОРМАТИ» е разработен в специфичен ракурс, като се опира основно на личния опит на оператора в областта на телевизионното и филмово изкуство. Спецификата на изследването е в това, че то разчита на взаимовръзката между светлинния рисунок, операторското решение и възприятията на зрителя. Тази интерактивна релация е изключително важна в модерната визия, която се базира все повече върху психологията на възприятията, за да постигне максимално въздействие върху зрителите. Това е изрично посочено в мотивите на дисертационния труд:

«Работата на отговорния оператор със светлината и операторското осветление е от съществено значение за възприемане на аудио-визуалното произведение от зрителската аудитория. Затова тази творческа и технологична връзка между оператор и зрители носи различни по сила на въздействие функции, в зависимост от предизвикания интерес и обществената значимост на телевизионния продукт.

Изследването има за цел да обогати проучванията за психологическото въздействие на светлината в различните по съдържание телевизионни формати. Търси се и се представя отговор, до каква степен творчеството на оператора, чрез използването на законите на физиката, може по-ефективно да постигне заложените цели и задачи.»

Изследването на проблематиката започва с дълбинно изследване на историческите източници за природата на светлината. Като посочва източници от древни цивилизации, докторантът всъщност изяснява същностното значение на светлината като основа на физичните измерения на света и подчертава огромната ѝ стойност като абсолютна величина в света на науката, но и на

изкуството. Киното, като синтез на технологичното и творческото начало, е изцяло изградено върху свойствата на светлината като физична категория и като творчески инструмент. Именно това е в основата на тезата, залегнала в предмета на изследване:

«Предмет на изследването

Предмет на изследването са принципите на творческия процес и, в частност, подходът на отговорния оператор. По-конкретно се анализира, защо и как светлината трябва да бъде подчинена на визуалния смисъл при създаване на визията, като се навлиза в спецификата на изграждане на операторското осветление.

Дисертацията анализира осветлението от физическите свойства на светлината, използвана от оператора до творческия подход при изграждане на различни светлинни схеми:

- възможностите за постигане на творчески резултати при изграждане на визията в телевизионните форми и формати;*
- мястото и ролята на отговорния оператор в телевизията за създаване на визия, която отговаря на постоянно увеличаващите се изисквания на зрителската аудитория.»*

Този научен синтез продължава като тенденция и в изграждането на структурата на дисертацията и при избора на основни подходи към разглеждане на тезата. Заедно с докторанта избрахме подходите в методологията, които съчетават едновременно научен, психологически, емпиричен и творчески подход при аргументацията. Направен е опит за балансирано разглеждане от субективна и обективна гледна точка на проблематиката, свързана с ролята на отговорния оператор при изграждане на цялостната екранна пластика – от драматургичната постройка до психологическото въздействие.

Много стриктно и последователно докторантът е извел научните основи на теорията на светлината, като е свързал в логична академична последователност древните теории за природата на светлината с пряко касаещата научната теза теория за фотоефекта, като при това е проследил развитието на теоретичната база чак до квантовата физика. Така модерността в научните изследвания и новите физични теории стават неразделна част от тази дисертация, като се свързват с новостите в операторската работа и я поставят върху стабилна научна база. В дисертационния труд изрично е отбелязано: „Разбирането ни за светлината като изразно средство във визуалните изкуства е неминуемо свързано в някаква степен с развитието на научната теория за нейното описание. Още в древността хората са се опитвали да обяснят явленията в Космоса – първоначално чрез религиозни митове, след което чрез научни и емпирични постулати. Тук е представен оригинален интердисциплинарен обзор за развитието на теорията за светлината през призмата на един колкото тривиален, толкова и сложен за решение въпрос – т.нар. парадокс на Олберс. Той започва с въпроса: "Защо небето е тъмно през нощта", а отговорът достига до Общата теория на относителността на

Айнщайн, до ограничението за максимална скорост на материален обект и, дори до разширението на Вселената. „

Всеки оператор е длъжен да познава природата на светлината и цвета в детайли. Не по-малко важно е обаче да познава техния семантичен и семиотичен език, да разполага с майсторските умения да разказва чрез светлината, да разчита езика ѝ така, както музикантите разчитат ноти. Симов е уловил точно това и неслучайно следващата глава на дисертационния му труд е посветена именно на творческия инструментариум, свързан със светлината. Недвусмислено е заявена целта на подхода при изследване на този аспект на светлината:

„Операторската работа използва особен семиотичен и семантичен език – чрез визията, която създава, операторът се изразява пред зрителите, въпреки езиковите или културни различия, по начин, който чрез думи не би могъл да постигне такава комуникация.

В много отношения този език на комуникация се развива по-бързо и с по-малки ограничения, в сравнение с конвенционалните езици.

По същество, може да се каже, че операторът комуникира със зрителите на две нива - съзнателно и подсъзнателно.“

Това разбиране за психологическото въздействие на светлинните решения е една от темите в теорията на светлината, които тепърва ще стават обект на разширени и задълбочени научни изследвания в световен мащаб. Именно свързването на физичната ѝ природа с психологичната е новото в изучаването на светлината и цвета като нейно проявление не само в рамките на операторския инструментариум. Инстинктивните познания на всички творци на визуални изкуства – от художниците в миналото до създателите на специални ефекти днес – вече се поставят на научна основа, като тази дисертация прибавя интересен поглед върху тази симбиоза.

„Тук можем да направим паралел относно изследванията на съвременните учени и тяхната задача да открият истинската “реалност”, която се намира зад “воала на възприятието”(т.е., какво усещат сетивата ни, а не каква е обективната реалност). Още според възгледите на древногръцкия философ Платон, относителното съществуване на универсални и абстрактни обекти, истинското знание не трябва да идва от първоначални впечатления. Така можем да бъдем заблудени от сетивата си. Това са и основите на реализма. (...) светлината от физическа величина може да придобие естетически стойности, само когато е пречупена през творческата мисъл на оператора. Светлината, в зависимост от майсторството на оператора, моделира най-разнообразна визия с различен ефект на въздействие върху зрителя. “ - казва Симов в своя дисертационен труд, като така свързва едновременно абстрактното и конкретното в природата на светлината и нейните проявления и приложения.

Ролята на оператора е сложна. Той е едновременно подчинен на светлината, но

и я владее. Именно в баланса между двете се крие истинският майстор-оператор. И точно тази теза се опитва да защити Симов, като изследва умението на оператора да балансира между стихийната природа на светлината и цвета и предвидимото въздействие върху зрителя, който възприема образи, създадени посредством тази светлина. Психологическото ѝ въздействие, твърди Симов, не се дължи само на физичните ѝ свойства, но и на операторските решения. Тази негова теза е добре обоснована със собствени разсъждения, но и с цитати от авторитетни източници, схеми и диаграми.

Към психологията е добавена и естетиката – променлива във времето величина, но с ключово значение за непреходността на всяко произведение на изкуството, към което се стреми и операторът. Естетическите норми са едновременно свързани с познанията, със субективната преценка на оператора, но и с очакването на зрителя, с въздействието върху него. Естетиката във визуалните изкуства е пряко свързана с природата на светлината и би трябвало да се разглежда като нейна неотменна функция, което се опитва да докаже докторантът.

В следващата част от своя труд Симов разглежда осветлението като начин да бъдат контролирани и изградени светлинните решения. Средствата за овладяване на светлината, нейните източници, са от съществено значение за изграждането на екранната пластика. Детайлите са от значение, особено в динамичното време на бързо развитие на технологиите. Затова внимателното и последователно разглеждане на спецификите и функциите на осветителната техника е от особено значение. Въпреки че са разглеждани и познати от много други разработки, систематизирането им в труд с подобна теза и мотивация е важно. Това твърди с пълно основание и Симеон Симов в дисертацията си:

„Операторската работа е синтез, единно цяло от творческа и производствена дейност. Операторът трябва отлично да познава художествените възможности и техническите качества на снимачната техника, осветителните тела и приспособления, фарт, кран, пантограф, стедикам, пиротехника, пропилиери и т.н. Трябва да има опит при снимане в студио и натура, да познава и контролира работата на техническите екипи. Професионалната квалификация на оператора е от съществено значение не само за организацията и творческия комфорт на режисьора и участниците в аудио-визуалния продукт по време на снимки, но и за финансовите средства, тъй като от бързината на работа на снимачната група, до голяма степен зависи темпото на работа на целия екип. Изобразителните операторски средства не трябва да бъдат отделени от другите изобразителни и изразни средства, както и творческата работа на оператора да се разглежда и съществува откъснато и самостоятелно от другите творчески дейности в създаването на художествения продукт.“

Всяко принципно положение трябва да има и практическо приложение, затова основната част от работата на Симеон Симов е свързана с прекия му опит като

отговорен оператор на редица телевизионни предавания, задържали се дълго на екрана, с характерна и нестандартна визия, често приложена за първи път в българския ефир. Опитът му е представен изрично в увода на дисертацията:

„практическата ми работа и професионален опит като оператор и отговорен оператор на телевизионни предавания (някои от тях с най-висок рейтинг сред зрителите) – “Ку-Ку”, “Коктейлите на Влади Въргала”, “Каналето”, “Хъшове”, “Пирон”, “Шоуто на Слави”, “Вот на доверие”, “Нощни птици”, “Животът и други неща”, “Малки истории” и др. Опитът ми включва режисура, операторство и/или продуцентство на над 15 музикални и над 25 рекламни клипа. Имам награди от Prix Europa - Berlin 2003 и награда на СБФД „Златен ритон”, като продуцент на документалния филм “Млади сърца”.

Симов познава в детайли процеса на създаване на телевизионно предаване – от продуцентската до операторската работа. Точно затова е съвсем естествено да синтезира всички аспекти на едно синкретично изкуство като телевизията, за да изведе основните моменти, с които да докаже научната си теза. Подходът му отново е свързан с историческо изследване на телевизията като визуално изкуство. Проследяването на този процес в развитие е удачен метод да се разкрият естествените последици от технологичния прогрес и да се формулират тенденциите за бъдещето му. Базата е поставена и с кратък преглед на жанровите форми, всяка със своята специфичност, като върху тази база могат да се надграждат изводи и прогнози.

Психологическото въздействие на телевизията като изкуство е спорна и все още недобре изследвана тема. Визуалната страна на този проблем също често е negliжирана в научните разработки. Телевизията е сравнително младо изкуство и въпреки външните й прилики с киното, има и значителни различия, които изискват специфичен подход. Именно върху това се е спрял докторантът, като е анализирал собствения си опит в различни по жанр и специфика предавания и е проследил изискванията на форматите в съчетание с очакванията и реакцията на зрителите.

Симов е формулирал една от основните разлики във възприятието на телевизия и на кино. Докато киното е изкуство със сравнително статично и еднотипно психологическо въздействие, при това със закъснение във времето между създаване и възприятие от зрителя, то телевизията приютава основно експресивни жанрове с висока степен на документалност. Въздействието върху зрителя е мигновено и има ясно и точно измерение в рейтингите.

„За да отговорят на разнообразните предпочитания и изисквания на зрителите, визията, която създават операторите в телевизионните предавания, трябва да бъде гледаема и атрактивна. По този начин те се стремят да привлекат вниманието на зрителската аудитория, а оттам - и да увеличат рейтинга на гледаемост на съответното предаване. Това неминуемо довежда до интерес от страна на рекламодателите, привличане на паричен ресурс и осигуряване на финансов успех. „

Затова и ролята на оператора в създаване на различни ТВ жанрове е различна всеки път. Спецификата трябва да бъде отчитана в движение, променяна бързо, ако се налага, като при това да бъде разпознаваема – ефектът на рубриката. Изключителната динамика на телевизията налага динамичност и при взимане на операторски решения. Формули има, но те трябва да бъдат прилагани творчески. Дисертационният труд в тази му част има стойност на справочник, който би бил изключително полезен за студентите, тъй като предлага подробен и творчески анализ на базовите операторски решения в различни по характер телевизионни жанрове. Симов е включил едновременно техническа и творческа информация за основните изисквания към оператора при всеки телевизионен жанр.

Докторантът е структурирал телевизионните жанрове съобразно функцията им, като ги е разгледал поотделно с техните общи и различни черти. „...може да се направи заключението, че телевизионните жанрове се групират в две основни категории: журналистически и художествени.

Поради фундаментално наложилите се в телевизията, вниманието в дисертационния труд е насочено към следните жанрови формати :

информационни и публицистични предавания;

концерти и шоу програми;

рекламни и музикални клипове;

детски предавания. “

Подходът му към анализа на информационните и публицистичните предавания е прагматичен. Изхождайки от тяхната информативно-прагматична функция, Симов приоритизира и йерархизира операторския подход, като го подчинява на функционалността за сметка на креативния подход:

„При работа върху осветлението на кадъра, никога не трябва да се забравя, че вниманието на зрителя трябва да бъде съсредоточено върху съдържанието на действието и, че зрителят трябва да вижда водещия, мимиката на неговото лице, фигурата и жеста.

Операторът не трябва да натоварва визията със светлинни решения, които да внушават на зрителя емоции, които биха излишно въздействали при възприемането на поднесената новина, т.е., акцентът трябва да остане върху интервюто...“

Докторантът е уловил и подчертал и разликата между новинарска емисия и публицистично предаване, като е извел спецификите в операторския подход към двата жанра.

„При публицистичните жанрове, операторите подхождат по различен начин при изграждане на визията, водени от основния принцип, че телевизионното операторско майсторство съществува в контекста на идейния проект и негова фундаментална цел е да служи на задачите и целите, които си поставя дадено публицистично телевизионно предаване.

В тези предавания се канят гости с различни визии и тактиката е да се търси

някаква универсалност на осветлението, независимо какъв човек ще седне на мястото за гости. Индивидуалният подход за изграждане на осветление е невъзможен.“

Разглеждането на спецификите на операторската работа в шоу-програми очевидно е базирано върху опита на Симов в „Шоуто на Слави“, една от най-рейтинговите програми в телевизионния ефир. Затова донякъде е ограничено в сценарната характерност на точно този формат. Детайлите са конкретни, изхождат от практическия опит, но едва ли са приложими като универсална практика. Симов говори за фигурата на водещия като за акцент в изобразителните решения, но това е само драматургичен избор в конкретен тв формат. До известна степен влиза в противоречие с описанието на друга шоу-програма с елементи на публицистичност, в която има операторски опит - „Нощни птици“.

Важен момент в анализа на Симов е изясняването на ограниченията при снимане на шоу-програми. Споменава се например: *„Операторът трябва предварително да е подготвен при евентуална промяна в позиционирането на водещите или изпълнителите, или браз секцията и т.н. С подобни проблеми операторът трябва да се съобразява и при поставяне на осветление на фермите и на чигите, защото, когато те бъдат вдигнати, е невъзможно да се правят допълнителни корекции – поставяне на още осветление или други като модел осветителни тела. „*

И акцентът отново е психологическото въздействие върху зрителя. То е водеща идея при построяването на тезата за специфичността на операторските решения в най-популярните телевизионни формати – шоу и риалити програми.

Концертите, излъчвани по телевизията, са синтез на два творчески акта – тяхната самостоятелна организация и телевизионната им реализация. Това изисква друг тип подход при тяхното заснемане. Осветлението се изгражда едновременно и поотделно като сценично и като телевизионно. Тук ролята на телевизионния оператор е да улови и поддържа синхрона с light дизайнера на концертната сцена. Това изисква и допълнителна работа, синкретичност на подхода.

„С развитието на осветителната техника и по-точно, тази, за концертното осветление, се появяват все повече и по-големи възможности, а оттам и увеличени очаквания и изисквания към light дизайнера. Преди започването на скиците и рисунките, отговорният оператор и light дизайнерът трябва да проучат музиката и цялостната идея на концерта. Те трябва да се вживеят в музиката, в нейното съдържание и послание към публиката.“

Бегло и в сравнение Симов е споменал и за работата при театрални представления, които са подобни, но не еднакви с концертните излъчвания. В тази част дисертационният труд поставя тема, която би могла да стане основа на бъдеща разработка.

Разглеждането на операторския подход при заснемане на концерти е подробно и

детайлно, демонстрира задълбочени познания и богат практически опит на докторанта. Разгледал е светлинни схеми, разстановки на камери, филтри, както и софтуерно обезпечение.

Макар и да се изработва извън телевизията, видеорекламата също е телевизионен формат. Симов е разгледал и спецификата на заснемане на рекламни форми, тъй като именно тук е най-видима връзката между реализацията на видеоформата и психологическия му ефект.

„Рекламата трябва да кореспондира със зрителя на емоционално ниво и тогава тя има шанс да бъде запомнена, и посланието, което отправя, да стигне убедително до respondenta/зрителя. Някои реклами се градят на драматургическа линия и могат да се определят като малки филмови новели. При тях за светлинното решение, операторът подхожда като в игрален филм. В такива случаи, операторът може да си помогне чрез подходящо и прецизно построяване на осветлението, като се откаже от големите интервали на яркост и постигне една балансирана и вярно пресъздадена картина.“

Една от сериозните ми препоръки към докторанта Симеон Симов е нуждата от заключение, в което да се синтезират всички разнопосочни тези, засегнати в дисертационния труд. Краткият заключителен абзац не е синтезиран и обобщаващ преглед на научната разработка, а изводът е елементарен и нерелевантен на темата.

Заявките в началото на дисертацията, мотивацията и целите изискват подробно и задълбочено заключение, в което да бъдат синтезирани изводи с научна стойност.

В приносната част липсва описание на втората част от дисертационния труд, в която са изброени телевизионните жанрове и тяхната специфика.

Дисертацията е богато илюстрирана, а библиографията – богатата и добре структурирана.

Обемът на дисертационния труд може да бъде увеличен, като това би могло да стане с подробна разработка на заключителната част.

С оглед на добре аргументирания дисертационен труд, богатия опит на докторанта като оператор и като преподавател, като се имат предвид публикациите и наградите му, предлагам на научното жури да му бъде присъдена научната степен „Доктор“.

Гласувам с „ДА“

28.05.2017 г.

проф. д-р Цветан Недков: